

זעומקו של מקרא

דברי עומק
בכרשת השבוע ובמועדים

האזינו
ה'תשפ"ז

לעומקו של מקרא האזינו

יְהוָה ה' כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ כִּי שָׁמְעוּ
אֲמָרֵי פִיךָ:

הָאֲזִינוּ

וכפירוש מצודת דוד שם: כאשר
שמעו אמרי פיך שאתה מקבל שָׁבִים
אז יְהוָה. וכוונתו לפי הנ"ל שמקבל
את השבים מאהבה. עד כדי
שהזדונות נהפכים לזכויות, אֲז
יְהוָה.

וירמזון השמים לרוחניות, אשר
תאזין לתוכחה ואף כי בדיבור קשה,
ותשאר הרוחניות בטהרתה.

ותרמוז הארץ לגשמיות, אשר
בשמיעת אמרי נעם תתרחצ ותבוא
על תיקונה.

ואשר על כן העיד בהם את השמים
לקבל דרך דבור קשה את התוכחה,
ואת הארץ לקבל דרך ריצוי ושמיעה
באהבה, כי כן לשון הארץ מלשון
ריצוי. ויכנסו הדברים בלבבות בני
ישראל, הכל לפי דרך המקבלים,
עתים באהבה מסותרת ובתוכחה
גלויה, ועתים בתוכחה מסותרת
ובאהבה גלויה, עד אמרם אנו ליה
ועינינו ליה.

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע
הָאֶרֶץ אֲמָרֵי-פִי (לב, א')

בשימת לב, הפסוק הראשון של
השירה מחולק לשניים. בחלקו
הראשון יזכיר האזנה ודבור, הָאֲזִינוּ
הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה, ובחלקו השני יזכיר
שמיעה ואמירה, וְתִשְׁמַע הָאֶרֶץ אֲמָרֵי-
פִי.

ואשר על כן ירמוז הפסוק לשירה
של תוכחה ואהבה המשולבות זו בזו,
בבחינת את אשר יאהב יוכיח.
ולעתים בהסתר ולעתים בגלוי.

ותהיה ההאזנה והדיבור כתוכחה,
והשמיעה והאמירה כגילוי אהבה.

ההאזנה והדיבור כתוכחה, כדרך
שנגש יהודה ליוסף להוכיחו באמרו
יְדָבֶר-נָא עִבְדְּךָ דְּכָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי.

והשמיעה והאמירה כאהבה, כדרך
שאמר דוד המלך (תהלים קלח ד)

לעומקו של מקרא האזינו

אלא פרט והסביר את תרגומו באר היטב. ועוד שהיה יכול לקצר ולומר כתרגום: **השחתה שהשחיתו היא מומם ולא מומו.** ומדוע האריך בפירושו.

ויש לומר, רש"י טרח כאן להטעים **היטב בכל אופן שהוא,** שלא יעלה על דעת המינים והכופרים לפרש את הפסוק לכאורה כפשוטו: שכביכול ח"ו ההשחתה שהשחיתו בניו היא כלפי מעלה, כגון: שחת לו, ולא לעצמם. כאילו לא מומם של בניו היא ההשחתה. לכן לא הסתפק רש"י בתרגום שהביא אלא גם פירש באר היטב, שהשחתה שהשחיתו היא לא כלפי מעלה, אלא לעצמם הרעו והשחיתו.

וכן יוכיחו הטעמים: התביר והטיפחא:
שַׁתָּת לֹו בתביר, **לֹא** בטיפחא.

הטעם תביר במלה לֹו, יוכיח שהוא קצת בפני עצמו. אמנם אין הוא מפסיק ברמה של טיפחא או אתנחתא ובודאי לא של סוף פסוק, **אך יש בו עצירה מעודנת.** לומר שהעם **שַׁתָּת לֹו,** לעצמו.

והיינו מה שנאמר בפר' וילך (לא, ל') **וַיַּדְבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל-קְהֵל יִשְׂרָאֵל** **אֶת-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָם.** וכמו שהובא שם בלעומקו של מקרא בשם היהודי הק' **עַד תָּמָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,** **שְׁלִימָדָם** **וְחֹזֵר וְלִימָדָם** בתוכחה **הַמְשֻׁלַּבֶּת בַּאֲהֲבָה,** עד שנהיו כל קהל ישראל תמימים.

~~~~~

שַׁתָּת לֹו לֹא בְּנִיו מוּמָם

שַׁתָּת לֹו לֹא בְּנִיו מוּמָם דְּזֹר עֲקָשׁ
וּפְתִלְתִּל (לב,ה')

פירש רש"י שַׁתָּת לֹו לֹא כתרגומו **סְבִילוּ לְהוֹן וְלֹא לִיה** כלומר השחיתו לעצמם ולא לבוראם. **ומוסיף רש"י:** **בְּנִיו מוּמָם,** בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: **בְּנִיו מוּמָם - מומם של בניו היה,** ולא מומו.

ובשימת לב, רש"י בפירושו לא שינה דבר מתרגומו של אונקלוס, ולכאורה היה צריך להסתפק בכך, כפי שמפרש פעמים רבות: **כתרגומו.** ומדוע לא הסתפק בכך,

לעומקו של מקרא האזינו

לא, שהם נשמעים כאחד. ורק הטעם טיפחא, המפסיק, יורה שאין זה כזה.

ומה שנוהגים לקרוא לטיפחא גם טרחא, יאמר על דרך הצח שטרח הכתוב להטעים כאן בטרחא, שלא יטריחו להקב"ה בהבלי שוא, אלא יבואו בטענות אל עצמם, כי מומם הוא זה ולא מומו ח"ו.

ועל דבר טרחא זו שטרח וכתב לה קרא, טרח רש"י לבאר היטב שטרחו לחינם להביא על עצמם את מומם.

ומה שמוטעם במלים בננו מומם, במונח אתנחתא, שהמום הזה שכביכול חשבו הרשעים להטיח כלפי מעלה, מום זה מונח בהם בעצמם באתנחתא שאין אחריה המשך אלא עד שיפסיקו להיות דור עקש ופתלתל.

ויש ליתן את הדעת, ולהבין כיצד יגיעו בניו של מקום לעברי פי פחת כמעט רדת נשחית, עד כי נשחת לו לא בננו מומם.

ולעומקו של מקרא יש לומר שנרמז בפסוק עצמו באמרו לו לא. והוא כתיב וקרי במזמור לתודה פרק ק'

ולאחריו תבוא הטיפחא: לא, להדגיש ביתר שאת שההשחתה היא לא להקב"ה. ואכן, לאחריו ידגיש הפסוק שוב, פעם שלישית, שהמום שעשו בניו, הוא לעצמם. שנאמר בננו מומם, בטעמים מחוברים.

ולעומקו של מקרא יאמר, שרש"י ראה עד כמה טרח וכתב לה קרא, להוציא מידי ספק מלבם של הכופרים, שאין פגיעה ח"ו בקב"ה אלא במשחיתים לעצמם, לכן טרח גם בפירושו להסביר ולהטעים העניין מכל צדדיו.

ועל דרך הצח, ידרשו לכאן הטעמים בשמותם. לומר מה שמוטעם לו בטעם תביר, כי תביר הוא לשון שבירה בתרגום מארמית, ומה שרצו לשבור ולהשחית ח"ו כלפי מעלה, נשברה בזה רוחם שלהם. נשחת לו - לעצמו, את עצמו שבר המשחית, את רוחו שלו עצמו.

ומה שמוטעם לאחריו בטיפחא, לא, לומר שכטפח מבדיל בין לו ובין

לעומקו של מקרא האזינו

בְּרֹאשׁוֹ וְעַל קִדְקִדּוֹ חֲמָסוֹ יֵרֵד, וְזֶה
הַמוֹם שֶׁבִּבְנֵינוּ. כְּנֹאמֶר: **בְּנֵינוּ מוֹמִים.**

**וּבַהֲיוֹת הַכֹּרֶת הַטּוֹב לְבָנֵינוּ יִיְהִי כִּי "בְּנֵינוּ
מוֹמִים" לְטוֹבָה כְּנֹאמֶר בְּשֵׁה"ש [ד,ז].**
"כִּלְךָ יָפֶה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בְּךָ".

וּכְאֹמֶר בְּפֶרֶק ז' בַּתְּהִלִּים פֶּס' יח'
דֶּרֶךְ הַתִּיקוֹן אוֹדָה ה' כְּצִדְקוֹ וְנֹאמְרָה
שֵׁם ה' עֲלֵינוּ: כֹּאשֶׁר יוֹדֵה בְּמִצִּיאוֹת
הַקֶּב"ה, וְיוֹדֵה לְהַקֵּב"ה עַל כָּל טוֹבוֹתָיו
וְצִדְקוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה עִמּוֹ.

וּכְפִירוֹשׁ הַמִּלֵּב"ים שֵׁם: הַהוֹדָאָה
הוּא מִצַּד הַכֹּרֶת הַטּוֹבָה, שֶׁעַל יָדִי
הַכֹּרֶת הַטּוֹבָה יִכִּירוּ אֶת ה' הַמְּטִיב,
וְע"י כֵּךְ יִכִּיר תַּהֲלוֹתָיו וּפְרָסוֹם שְׁמוֹ
וְיִזְמַר לְשִׁמּוֹ.

וּלְעוֹמֶקוֹ שֶׁל מִקְרָא יֵשׁ לוֹמֶר
שְׁבֹאוֹמְרוֹ, דְּוִיר עֵקֶשׁ וּפְתִלְתֵּל, בְּזֶה
גּוֹפֵא יִרְמוֹז דֶּרֶךְ הַתִּיקוֹן: שֶׁכֵּן סֵלֶק
אֶת הַמִּלָּה פְּתִלְתֵּל לְשִׁלְשָׁה: פ־תֵּל-תֵּל.
וּכְאֹמֶר:

פ=פֶּה, תל=תִּלְמוּד, תל=תְּפִלָּה.
וּפִירוֹשׁוֹ שֶׁכֵּךְ יִהְיֶה דֶּרֶךְ תִּיקוֹנוֹ:

כֹּאשֶׁר כָּל פֶּה לְהַקֵּב"ה יוֹדֵה, ע"י
תִּלְמוּד וּתְפִלָּה. וְכִפִּי שֶׁאִמְרוּ חֲזו"ל
[בְּרִכּוֹת ל.] עַל הַפְּסוּק [שֵׁה"ש ד,ז],
כְּמִגְדֵּל דָּוִד צִנְאָרְךָ בְּנֵי לְתַלְפִּיּוֹת, מֵאִי

בַּתְּהִלִּים: [פְּסוּק ג'] **דַּעוּ כִּי ה' הוּא**
אֱלֹקִים הוּא-עֲשֵׂנוּ (וְלֹא) וְלֹא אֲנַחְנוּ
עִמּוֹ וְצֹאן מִרְעִיתוֹ:

וּבְשִׁימַת לֵב: כְּתִיב **וְלֹא, וְקִרִּי וְלֹא.** הוּא
עֲשֵׂנוּ, הוּא עֲשֵׂנוּ וְעָשָׂה לָנוּ כָּל
טוֹבוֹתֵינוּ, **וְלֹא** אֲנַחְנוּ. וּמִשִּׁיגִיעַ
לְהַכְרִיחַ זֹאת, אִזּוֹ יִהְיֶה הָאָדָם לֹא
וּלְחַלְקוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה, כִּפִּי הַקִּרִּי: **וְלֹא**
אֲנַחְנוּ. וְזֶה הִיא הַכֹּרֶת הַטּוֹב הַנִּרְצִית.
שֶׁמִּתְבּוֹנֵן וּמְכִיר כִּי כָּל הַטּוֹב הוּא מִמִּי
שֶׁנִּקְרָא הַטּוֹב, הוּא הַקֶּב"ה, וְכִפִּי
שֶׁאוֹמְרִים בְּבִרְכַּת מוֹדִים: הַטּוֹב, כִּי
לֹא כָּל רַחֲמִיךָ. **וְהַכֹּרֶת הַטּוֹב הִיא**
הַכֹּרֶת הַקֶּב"ה הַנִּקְרָא הַטּוֹב.

וּכְאֹשֶׁר יַחֲסֹר לָאָדָם מִדַּת הַכֹּרֶת הַטּוֹב
לְבוֹרָאוֹ, קָרוֹב לְהַתְקִיִּים בּוֹ הַנֹּאמֶר
בַּתְּהִלִּים ז':

[טז] **בּוֹרַךְ כְּרָה וְנִתְפָּרָהוּ וְנִפְלַ בְּשִׁשְׁתַּת**
יַפְעָל:

וְעַל דֶּרֶךְ הַצַּח יֹאמֶר עַל פְּסוּק זֶה,
שֶׁאִם אֵין מְכִיר אֶת בּוֹרְאוֹ, סוֹפּוֹ
לְהַכִּיר בּוֹ מִתּוֹךְ בּוֹרֵר שֶׁחָפַר לְעַצְמוֹ,
שֵׁם נִפְל בְּשִׁשְׁתַּת יַפְעָל. וּמִתּוֹךְ שֶׁנִּפְל
בְּשִׁשְׁתַּת יֹאמֶר עֲלָיו הַפְּסוּק שִׁשְׁתַּת לוֹ,
לְעַצְמוֹ וְלֹא לְבוֹרָאוֹ. וְלִכֵּן מִמְּשִׁיךְ
הַפְּסוּק הַבֵּא [יז] וְאוֹמֵר: יָשׁוּב עִמָּלּוֹ

לעומקו של מקרא האזינו

וכאשר במקום פתלתל יהיו תל שפך פיות פונים אליו, אזי יפסקו להיות דור עקש, ומומם לא יהיה עוד בם, עד אשר יעיד עליהם יודע תעלומות: פלף פפה רעיתי ומום אין בך: [שה"ש ד,ז].

ועל דרך הסוד, 'מום' הוא אחד משמות ע"ב הקדושים של הקב"ה, היוצאים משלשת הפסוקים ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח, הסמוכים לשירת הים [שמות, יד, יט-כ-כא]. והוא מלאך של חסד ורחמים אשר שלחו הקב"ה להעיד על כנסת ישראל: ומום אין בך.

ובתיקוני הזוה"ק מובא ששבעים ושתיים תיבות הראשונות שבפרשה שניה של ק"ש מכוונות כנגד ע"ב שמות הקדש בפסוקים הנ"ל של פרשת בשלח, כשהשם האחרון מע"ב שמות הנ"ל "מום" מכוון כנגד התיבה ושמם [את דברי אלה וגו'] שבקריאת שמע [דברים יא, יח] פרשת עקב]. וכאמרו: היותכם ללא מום היא תומתכם, ושמתם את תומתכם זו על לבבכם ולעל נפשכם. זה שאמר הכתוב: לא בננו מומם, שאין מום

תלפיות - תל שפך פיות פונים אליו. והיינו פתלתל.

ועוד על דרך הרמז, גם באמרו שחת לו לא, ירמזון אליו מליא לדרך התיקון. אל תקרי לו לא אלא לולא. וכדאמר דוד המלך, (תהילים כז-יג) לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים. וכפי שדרשו חז"ל בגמרא [ברכות ד]. אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני בכך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו. וכאמרו ולנאי שכן. ואשר על כן יהיה פירוש לעומקו של מקרא: ולנאי והאמנתי. זו משאלת הלב של דור עקש ופתלתל שלא יראה השחת באמרו: לו לא, ותחת אשר שחת מתוך גאוה, יאמר עתה מתוך שפלות והכנעה: שחתי, [כמובא בתהלים לה, יד] פאכל אם קדר שחתי, והוא נוטריקון על דרך הצח: אשחרך בתלתי! וכמובא בתהלים [סג, ב]: אלקים אלי אתה אשחרך צמאה לה נפשי פמה לה בשרי בארץ ציה ועיר בלי מים.

לעומקו של מקרא האזינו

כאישון עינו. כנגד מה שירדה עינו
דמעה באישון לילה ואפילה על
יצריו, יצְרָנָהּוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָו. ישמרהו
הקב"ה ויצילהו מיצרו ויסובבנהו וכו'
במלאכיו לשמרו בכל דרכיו.

^^^^

וינקהו דבש מִסֵּלַע וְשִׁמְן מִחֲלָמִישׁ
צֹר (לב, יג)

יש ליתן טעם מדוע יוציא הכתוב
דבש דווקא מן הסלע ולא מן הצור,
ושמן מן הצור ולא מן הסלע.

וכפי שנתבאר בלעומקו של מקרא
לפר' חקת, שסלע הוא בחינה גשמית
של האבן, וצור הוא בחינה רוחנית של
האבן. ככל שאר הבריאה אשר נתן
בה הקב"ה כח גשמי מול כח רוחני.
כעין רקיע ושמים, ארץ ואדמה ועוד,
כפי שנתבאר שם בפירוט. ואשר על
כן נראה לומר כי צור הוא חוזק
רוחני וסלע הוא חוזק גשמי.

והבדל זה בין צור ובין סלע זועק מבין
פסוקיו של דוד המלך:

הִנֵּה לִי | לְצֹר מַעֲוֹן לְבוֹא תְּמִיד צוֹיֶת
לְהוֹשִׁיעֵנִי כִּי-סִלְעִי וּמִצּוֹדֹתַי אָתָּה.
(תהלים ע"א פס' ג')

בבניו, רק מלאך הרחמים הנקרא
מום, רק הוא בבניו.

^^^^

יִמְצְאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יָלַל
יִשְׁמֹן יִסְבְּבֵנָהוּ יְבוֹנְנָהוּ יִצְרָנָהוּ
כְּאִישׁוֹן עֵינָו (לב, י')

יִסְבְּבֵנָהוּ יְבוֹנְנָהוּ. ירמוז הכתוב על
עבודת האדם כנגד יצרו. שנאמר
וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יַדְּךָ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי
ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֲהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמֹו עַל
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב.

ונראה לתת טעם שחיסתו בצפון,
שעל ידי הקרבן זוכה את יצרו הרע
אשר השיאו לחטא. ויצר הרע נקרא
צָפוֹן. שהוא צָפוֹן בתוך תוכו של
האדם, כנאמר (יואל ב. כ.) ואת הצָפוֹנִי
ארחיק מעליכם, ואורב לו במסתרים
להכשילו. לכן ישחט את קרבנו
בצפון. לערבב היצר הרע שלא
ישתייננו. ולכן יזרקו את הדם על
המזבח סביב, כנגד מה שסובב היצר
הרע סביבו להכשילו. ועל ידי זריקת
הדם סביב, יסובבנו הקב"ה לשמרו,
שנאמר יִסְבְּבֵנָהוּ יְבוֹנְנָהוּ, יִצְרָנָהוּ

לעומקו של מקרא האזינו

יִלְדָּה תִּשִּׁי, כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם, לִכֹּן
נֹאמַר וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסֹּלֶעַ וְשֶׁמֶן
מִחֶלְמִישׁ צוּר כְּדִי לִמְזַג אֶת הָרוּחַנִי
בְּגִשְׁמִי כִּבְרִיאת הַגּוֹף וְהַנִּשְׁמָה.

^ ^ ^ ^

יִזְבְּחוּ לַשְׂדִּים לֹא אֱלֹהִים (לב, יז)

בתרגום: לֹא אֱלֹהִים - דְּלִית בָּהוּ
צָרוּף. [כלומר אין בהם צורף].

צריך ביאור בתרגום זה, שהרי כל
עבודה זרה שבעולם לִית בָּהוּ צָרוּף.
ומה הכעס המיוחד בעבור זה.

אלא י"ל דלית בהו צרוך שאמר
התרגום כוונתו שהעובדים להם
עובדים סתם ואינם צריכים כלום.
כעין עבודה זרה לשם עבודה זרה.

כי שונה הדבר לו היו צריכים משהו
וטועים ומבקשים מעץ ואבן ברוב
טפשותם וסכלותם. אבל לעבוד ע"ז
ללא צורך כלל הרי זה מעלה כעסו של
הקב"ה פי כמה מונים.

ודייקא נמי מן הפסוק יִזְבְּחוּ לַשְׂדִּים
לֹא אֱלֹהִים. אֱלֹהִים הוא לשון כוח עליון
המספק את צרכי האדם בהשגחה

ואשר כי כן, מבקש כאן דוד המלך כי
כשם שנתן לו חוזק גשמי היינו סלעי
ומצודתי אֶתָּה, כן הֵיכָה לִי לְצוּר מְעוֹן
לְבוֹא תְּמִיד, והיינו חוזק רוחני. והיא
בקשתו: צוֹיֶתָ לְהוֹשִׁיעֵנִי. וכפי
שפורש בלעומקו של מקרא לפרשת
קרח על ההבדל בין ארץ ואדמה. ושם
מבואר כי כל אשר ברא הקב"ה בעולמו
ברא במיזוג הגשם והרוח. ואשר על
כן תקנו לנו לומר "ומפליא לעשות",
ופירש הרמ"א (שו"ע או"ח סימן ו')
שקושר דבר רוחני בדבר גשמי.

כן גם בעניינינו. צור הוא הבחינה של
הרוחני שבגשמי, וסלע הוא הבחינה
של הגשמי שבגשמי.

ואשר על כן יובן מדוע נתן כאן דבש
מסלע ושמן מצור. דבש שהוא דוגמא
להנאה גשמית וטוב גשמי כשבח הארץ
ארץ זבת חלב ודבש, נתן מן הסלע
שהוא בחינת הגשמיות שבאבן, ושמן
שיש בו מתיקות רוחנית, והאור
שמפיקים ממנו הוא זך טהור, נתן מן
הצור שהוא הבחינה הרוחנית שבאבן.

ואשר על כן נבחר הכינוי צור להיות
כביכול כינוי חוזקו של הקב"ה. כגון:
הַצּוּר תְּמִים פֶּעֱלֹו, צוּר יִשְׁעֵתֹו, צוּר

לעומקו של מקרא האזינו

תוכיח שאינה מחוברת בהכרח עם תשי, ולכן יתחבר תשי עם ותשכח.

ובשימת לב, תְּשִׁי נכתב עם יו"ד קטנה. ומובא בבעל הטורים, מדוע נכתב תְּשִׁי עם יו"ד קטנה. נתן לך יו"ד [עשרה] דברים, ונסית אותו בי' נסיונות. ולכך יו"ד ד'-יגדל נא, גדולה. [שלח, במדבר יד, יז] וְעַתָּה יִגְדַּל-נָא כָּתוּב אֲדַגֵּי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאֶמֶר, לומר לך זכור לאברהם שנסיתו בעשרה נסיונות.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהם הם הדברים. שעל ידי שניסוהו זה עשר פעמים, על ידי כך כביכול התישו את כוחו. ולא הכוונה ח"ו שיש ביד אדם להתיש כח דקוב"ה. אלא התישו את כח הנתינה כביכול, שעל ידי הנסיונות שניסוהו, מנעו כביכול ממנו ית' להעניק להם כל טובו.

ועל דרך הסוד נאמר שנכתב ביו"ד קטנה, לרמז על עשר ספירות שכביכול נצטמקו מלהוריד השפע בעבור נסיונותיהם.

פרטית, ונקרא אלהים בשם דין כי העזרה היא לפי הדין של מעללי האדם. וכאן נאמר לְשָׁדִים [שהם] לֹא אֱלֹהִים, שאינם בגדר כח עליון והשגחה פרטית, לומר שאין לאדם כל צורך בכלום, ובעובדו לע"ז הרי זה לכאורה מכעיס לפני המקום ביותר, יותר מאשר אם היה לו צורך ולא היה נענה.

^ ^ ^ ^

צור ילדך תְּשִׁי ותשכח אל מחלֶלֶךְ (לב, יח)

תְּשִׁי. פירש רש"י, פירוש ראשון מלשון שכחה. בפירוש שני פירש רש"י לשון התשה.

לשון שכחה מקביל לסיפא של הפסוק ותשכח אל מחלֶלֶךְ.

אך לשון התשה - יש ליתן טעם היכן נרמז בפסוק.

ולעומקו של מקרא יש לומר בדרך הצח, מצירוף המלים תְּשִׁי ותשכח. שאם תקרבם אחד אל אחד ותחברם יחד, תקבל תש יותש כח. והטיפחא במילה ילדך, שהיא כעין הפסקה קלה,

לעומקו של מקרא האזינו

ותמצא את אל מחללך. שכן ותשפח
הוא ותמצא בלשון תרגום ארמית.

^^^

ועוד על דרך הסוד, התיקון לצור
ילדך תשי נרמז בפסוק (תהלים י"ח
י"ב) יִשֶׁת חֲשָׁךְ סִתְרוּ שְׁפִירוֹשׁ:
ישים בחשך הסתר פניו, ולעומתו,
ישים באור גילוי פניו.

וכמו שכתוב (ישעיה א) כי תבאו
לראות פני. כי תבאו לראות מקעי
ליה, מאי לראות פני.

מסביר הזוה"ק (בשלח נ"ז ע"א) וכל
אינון דנדעין לינדא שמה קדישא
קדקא יאות מתבקעין כל אינון פותלי
חשוכא, ואנפיו דמלכא אתחזין,
ונהרין לכלא.

ותרגומו: וכל אותם שיוצעים לינדא
את השם הקדוש פראוי [לכוונא לפא
ורעוּתא, כלומר מתכנן בו בלב ורצון
ויראה פדי שיתברכו בו עליונים
ותחתונים] מתבקעים כל אותם פתלי
החשכה, ופגי המלך נראים ומאירים
לכל. וכשהם נראים ומאירים, כל
העליונים והתחתונים מתברכים, ואז
נמצאות ברכות בכל העולמות.

ועוד יש לומר, לעומקו של מקרא,
על דרך הדרש: צור ילדך. על מנת
תשי, על מנת שתהא מתיש את יצר
הרע. שכן ילדך מוטעם בטיפחא והיא
כעין הפסקה קלה, והמילה תשי
כתובה על פי המסורה ביו"ד קטנה,
להורות על יצר הרע שיש להקטינו
ולהתישו, ואשר על כן ניתן לדרוש
צור ילדך. על מנת תשי, על מנת
להתיש את יצר הרע שנולד בך עם
לידתך. שנאמר לפתח חטאת רובץ.
ואם את עושה כן הרי תשפח היינו
תמצא את א-ל מחוללך אשר התרחק
ממך כאשר לא התשת את יצר הרע
ונכנעת לו.

וכך ידרש:

צור ילדך תשי ותשפח אל מחללך:
אם כביכול גרמת תשי לצור שילדך,
באשר לא התשת את יצר הרע ונכנעת
לו, אז לא תמצא את א-ל מחוללך
באשר יסתיר פניו ממך. ויתקיים בך
המשך הפסוק כפשוטו - ותשפח אל
מחללך. [ושכחת א-ל שבראך].

ואם גרמת תשי ליצר הרע, באשר לא
נכנעת לו, אזי תמצא את א-ל מחוללך
ולא יסתיר פניו ממך, ויתקיים בך
ותשפח [בשו"א תחת הוא"ו] היינו

לעומקו של מקרא האזינו

מְזִי רַעֲב וּלְתָמִי רֶשֶׁף וְקָטָב מְרִירִי
(לב, כד')

מובא במסכת ברכות (דף ה.) **מְזִי רַעֲב** היינו יסורים, **וְקָטָב מְרִירִי** היינו מזיקין, **וּלְתָמִי רֶשֶׁף** שהם נמצאים בפסוק **בתווד בין מְזִי רַעֲב** ובין **קָטָב מְרִירִי** נדרשים לכאן ולכאן. יש אומרים שהם יסורין כ**מְזִי רַעֲב**, ויש אומרים שהם מזיקין כ**קָטָב מְרִירִי**. **ובכח התורה** להתגבר הן על היסורין הן על המזיקין. וכפי שדרשו ר' יצחק וריש לקיש על הפסוק **וּבְנֵי רֶשֶׁף** יִגְבִּיהוּ **עוֹף**: **בְּנֵי רֶשֶׁף** שהם מזיקין [לר' יצחק] או יסורין [לריש לקיש] יִגְבִּיהוּ, כלומר יעזבו את האדם ויבדלו ממנו כאשר הוא עוסק בתורה הנקראית **עוֹף**.

ואין **עוֹף** אלא תורה שנאמר [משלי כג, ה'] **הַתַּעֲרִיף עֵינֶיךָ בֹּא וְאַיֶּנּוּ**. ופירש רש"י שם: אם תכפל **וסגרת עיניך** בתורה [וזה לשון **עוֹף**, כעין **העפעפים** הנסגרים בעצימת עיניים] היא משתכחת ממך. [כלומר שהתורה נקראית על שם תכונתה להיות נשכחת אם אין נלקחת ונלמדת].

וכנגד **יֵשֶׁת חֲשֶׁךְ סִתְרוּ** מתקיים **יֵשֶׁת אור גילוי**.

ואשר על כן יהיה יֵשֶׁת תיקון ל **תְּשִׁי**. שכל כתלי החשיכה שנוצרו על ידי **תְּשִׁי**, יאירו בכל העולמות על ידי **יֵשֶׁת**.

ולעומקו של מקרא יש לומר על הפסוק **יֵשֶׁת חֲשֶׁךְ סִתְרוּ סְבִיבוֹתֶיךָ סִתְרוּ, שאור הסוכה מאיר כל הפינות האפילות שנחשכו על ידי תְּשִׁי**.

ותחת אשר **תֵּשׁ פֶּתַח י' הספירות**, הן נתקנות על ידי הסוכה, ועל ידי כך י' הספירות **שְׂבוֹת** להיות בחזקן באמרינו **תיבו אושפיזין**. וכעין נוטריקון של **תש"י**.

וזה שהביא בעל הטורים שלכך יו"ד **ד'גדל נא**, גדולה. לומר לך זכור **לאברהם** שנסיתו בעשרה נסיונות. ורמז בזה התיקון שעל ידי האושפיזין בסוכה, כנ"ל.

לעומקו של מקרא האזינו

ועל דרך הרמז והסוד, היינו שם השם השולט בחדש תשרי, היוצא מסופי התיבות:

ויראו אותה שרי פרעה הוא השם הק' והי"ה. שהוא לשון שמחה, והם חגי תשרי, שאין שמחה כשמחת התשובה והכפרה, וצילא דמהימנותא בחג הסוכות.

וילמד מהמשך הפסוק, ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אף פרעה (בראשית י"ב ט"ו). שרי פרעה הם שרי מעלה של שבעים אומות, ומהללים אותה, את שרה, המשולה לכנסת ישראל, ככתוב שרתי במדינות, (איכה א, א') על כל מעשיה הטובים. והם התשובה בראש השנה, הכפרה ביום הכיפורים, ושמחת ד' המינים ושיבת הסוכה בסוכות ועליה לרגל במועדים.

זה שאמר הפסוק: תרגינו גוים עמנו. כעין אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה. לומר לך ששמחת הרגלים היא מעין זמן הגאולה לעתיד לבא.

~~~~~

ויש ליתן את הדעת מדוע הוצרכו חז"ל ללמוד שתורה מגינה מן היסורין או מן המזיקין דוקא מלחומי רשף, הנמצאים בתווד בין היסורין של מצי רעב ובין המזיקין של קטב מריגרי.

ולעומקו של מקרא יש לומר שלמוד זה הוא כעין שני הפסוקים של ויהי בנסע הארון שם שם לו הכתוב סימניות של נ'ו'ו'ין הפוכים לפנייהם ולאחריהן בתורה, לומר לך שהתורה מפרידה בין פורענות לפורענות. הכי נמי, עמלי התורה יפרידו בין פורענות לפורענות, בין פורענות דיסורין לפורענות דמזיקין.

~~~~~

תרגינו גוים עמנו פי דם-עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וקפר אדמתו עמנו (לב, מג')

תרגינו גוים עמנו פירש רש"י לאותו הזמן ישבחו האומות את ישראל, ראו מה שבקחה של אומה זו, שדבקו בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו בטובו ובשבחו.

לעומקו של מקרא האזינו

להחזירה לו לעת פטירתו מן העולם, ואע"פ שידע במשה שלא יקבלה אליו חזרה. וכאומרו להקב"ה קחנה ותננה למי שהמלך חפץ ביקרו.

ולמדרש שאומר שהיתה זו היו"ד של שרה אמנו עת קראה הקב"ה שְׂרָה ולא שְׂרִי, כמו כן בקש יהושע להחזירה למי שנתנה לו ובלבד שלא ידבק בו מאומה מן הגאווה.

ועוד י"ל על דרך הטעמים, **הוא** **והושע בן-נון**, לכאורה המילה **הוא** מיותרת, ויכול לומר ויבא משה והושע. מאי **הוא**.

אלא טעם הטיפחא יוכיח, שהמילה **הוא** היא בפני עצמה ולא בהכרח מחוברת עם שלאחריה, ולכן על דרך הצח יש לומר שהכוונה **להקב"ה** שכיניו **"הוא"**. והוא בחינה עליונה של השגחה, בחינת האצילות כמובא בשערי אורה לר' יוסף ג'יקאטלי.

וסוד הדבר הוא, שהיו"ד ניתנה ליהושע **להודיע שהשם אתו**. וכמובא ברש"י פרשת שלח, שאמר לו משה ליהושע **י-ה** יושיעך מעצת מרגלים. ולכן אינה מורה על גאווה, כי ניתנה

ויבא משה וידבר את-כל-דברי השירה-הזאת באזני העם הוא והושע בן-נון (לב, מד') **הוא והושע בן-נון**.

בשימת לב, נכתב **הושע** ללא יו"ד. **פירש רש"י**, שבת של דיוןגי היתה, [משה ויהושע שמשו כאחד], נטלה רשות מזה [ממשה] ונתנה לזה [ליהושע] (סוטה יג:), העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש.

ולמה קוראו כאן **הושע**, לומר שלא זחה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גדולה, השפיל [יהושע] עצמו כאשר מתחלתו (ספרי) עכ"ל רש"י.

ולעומקו של מקרא, יש להוסיף הארה על הנאמר, שהיא אותה היו"ד של משה האיש עניו מכל אדם, וכתוב **ענו**, ללא יו"ד, שמשה לא רצה לכתבה משום ענותנותו, ונתנה ליהושע, **שזה דרכו של בעל הענוה שְׁמַנְשָׁא ומעצים את זולתו**. ועתה תפש יהושע את אומנותו של רבו, ובקש להשמיטה ממנו על מנת להחזירה לו, ולכן נקרא **הושע ללא יו"ד**. שעתה רצה

לעומקו של מקרא האזינו

וְגַעְגּוּעִים, כגון: נִכְסְפָה וְגַם פִּלְתָּה
נִפְשִׁי לְחַצְרוֹת ה'.

וכן מצינו שהיא מלשון חֲמִידָה. כמו
בבריאת העולם וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה,
ומתרגמינן (בירושלמי) וַיְכַל חֲמִידָה.
ואשר על כן נקראת השבת חמדת
ימים.

ואשר על כן, יש לומר בעניינינו,
שמשא אמר את דבריו אלה האחרונים
לפני מותו מתוך חמדת התורה ומתוך
חמדתם של ישראל, ומתוך חמדת
השכינה הק'.

ובזה הנחיל את עריבות ומתיקות
התורה בפיות צאצאי עם ישראל
לדורותם.

^^^^

כִּי לֹא-דָבָר יָרָק הוּא מִמֶּנּוּ כִּי-הוּא
חַיִּיכָם. [לב, מז']

על דרך הפשט יכוון הכתוב לתורה
הק', כמובא בפסוק שלפניו: לִשְׁמֹר
לְעֵשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
{מז'} כִּי לֹא-דָבָר יָרָק הוּא מִמֶּנּוּ וגו'.
ומאי יָרָק הוּא מִמֶּנּוּ, מה שהתורה
מלאה כל טוב זה מִמֶּנּוּ, שאתם לומדים

לו לצורך. אבל עתה שנאמר במפורש
שה' אתו, ככתוב הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן-נֹון,
לכן אין צריך כאן תוספת של יו"ד
בשמו. שהרי גלוי לעין כל שעתה ה'
אתו, שנאמר הוּא וְהוֹשַׁע בֶּן-נֹון.

ולאחר מותו של משה, שוב ניתנה
היו"ד ליהושע ע"י הקב"ה, להודיע
שהוא עמו מכל מקום, ובכל מקום.
ועוד, שזכות שרה תלווהו מחד,
וזכות משה תלווהו מאידך ויהיו כל
העולם חלים ויראים מפניו.

^^^^

וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל (לב, מה')

על דרך הפשט, וַיְכַל הוּא מלשון
גמר וסיום. כגון: פָּלָה לְדַבֵּר.

ועל דרך הרמז והצח, ירמזון אליו
מִלֵּיאָה בַּעֲנִין עֲרִיבוֹת מִתִּיקוֹת וְחִמְדַּת
הַתּוֹרָה.

שכן מצינו שלשון וַיְכַל הוּא מלשון
פיסופים, התאוות, עֲרָגָה, חֲמִידָה

לעומקו של מקרא האזינו

יש ליתן את הדעת מדוע יקרא הר זה בשני שמות אלו:

הר העברים וְהַר-גִּבּוֹ.

והרי בפרשת פנחס [במדבר כז, יב'ג'] **שם קוראו הכתוב הר העברים בלבד:** וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֲלֶה אֶל-הַר הָעִבְרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וְרְאִיתָה אֹתָהּ וַיִּגְאֹסְכָתָה אֶל-עַמִּי גַם-אֶתָּה כְּאִשָּׁר נִגְאֹסָף אֶתְּלֹן אֶתִּידָה.

על דרך הפשט נקרא **הר העברים**, שממנו אפשר לעבור לארץ ישראל. ואמנם על כן חשב משה שהותר נדור כמבואר ברש"י, וכאילו כתוב כאן **הר המעברים**. וכן פרש הרמב"ן. מפני שהוא על **מעברות הירדן** ומשם **יעברו** אל ארץ כנען.

והכלי יקר פרש על פי רש"י לפי שנאמר למעלה **והעברתם** את נחלתו לבתו, שלכך נאמר **והעברתם** ללמדך שכל מי שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו **עברה**, ובכך תירץ גם מדוע נסמכה פרשה זו להעברת נחלה.

ולעומקו של מקרא י"ל על דרך הצח, שלכן קרא לו **הר העברים** ולא **הר המעברים**, שלא הכל עוברים בו.

בה ומפללים בה, ומחדשים בה. ולכן אמר רק בלי יוד. כי לא בשמים היא. אלא בפיד ובלבבך לעשותו.

אלא שמצד הלשון היה ראוי לומר היא, ולא הוא. כזה: **כִּי לֹא-דָבָר רַק היא [התורה] מִפֶּם. ומאי "הוא"** דקאמר הכתוב.

לכן, **לעומקו של מקרא יש לדרוש: הוא** כוונתו **להקב"ה**. שאין הקב"ה ריק מכם, שלא תגעל נפשו אתכם, וכביכול ח"ו יתרוקן מכם. כי הוא, הקב"ה, **כִּי-הוא חַיִּיכֶם**. ומה שאמר **דָּבָר**, כוונתו **דיבור הקב"ה**. שבכל דיבור ודיבור תמצא טעמים לכאן ולכאן ולעולם אינו דיבור ריק, כי כן צוינו לדרוש על כל תג ותג תלים של הלכות, מוסר ויראת שמים, והנהגה טובה של הקב"ה, להדריכנו ולנחותנו בדרך. ובכך מתקיים המשך הפסוק **כִּי-הוא חַיִּיכֶם**.

~~~~~

עֲלֶה אֶל-הַר הָעִבְרִים הַזֶּה **הר-גִּבּוֹ** אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחָזָה: (לב, מט')

לעומקו של מקרא האזינו

הנשמות. [כהגהת "צדיק כתמר"]. ונקרא **הַעֲבָרִים** מלשון **עיבור נשמת הצדיק** בכלל בני ישראל. וכדרך שקראו חז"ל לחכם הגדול בדורו **"משה שפיר קאמרת"**. [שבת קא: ביצה לח: סוכה לט:].

ועוד י"ל, על פי התרגום, **שְׁעָבָרִים** הוא כינוי לגבולות. והרי נגזר על משה רבנו לא להכנס לארץ, אך על ידי כך שבקשו בני גד ובני ראובן את נבו [במדבר לבג], והתרגום קורא לו **בית קבורתא דמשה**, על ידי כך זכה משה רבנו להיות **קבור בתחום ארץ ישראל**. לכן נקרא **עֲבָרִים**, שהוא מכיל את **מעבְרֵי** הגבול של הארץ.

ועוד י"ל על דרך הרמז, שלכן הר נבו נקרא גם הר העברים, שהרי נבו היה שם של עבודה זרה ושאר הערים שהיו שם היו **מוֹסְבּוֹת שֵׁם**, ששינו שמם מעבודה זרה למעליותא. ואת "נבו" לא שינו לשם אחר. שהיה אפשר לשנות את השם **נְבוֹ לנְבוֹא**, על שם ה**נְבוֹאָה** של משה, אלא שאמר לו הקב"ה **"כִּי מִנְּגִד תִּרְאֶה אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל"** ואם היה מסב שם

כגון משה, שהרי **לא יעבור** בו לארץ ישראל. ולכן נשמטה האות "מ" **מִהַמְעָבָרִים** [כביכול רמז למשה שאינו עובר בו לארץ ישראל] ונשאר **הר הַעֲבָרִים**. שהוא כביכול הר עֲבָרָה וזעם על אשר לא קדשו שמו במי מריבה, **אלא** שעל ידי כך שמשה נקבר בהר העברים **עֲבָרָה מִמֶּנּוּ הַעֲבָרָה, וְהַעֲבָרָה לְהִיּוֹת מִכוֹנֶנֶת כְּנֶגֶד פְּעוּר הַנִּמְצָא מִמּוֹלוֹ**.

ועוד י"ל, על דרך הצח ששני השמות נבו והעברים הם מלשון נבואה. **נבו** הוא מלשון **נבואה** הנאצלת על הנביא עוד בטרם הוא מתנבא, והעברים מלשון נבואה על שם נִשְׁדָּבֵר ה' **עוֹבֵר** דרך צנורו של הנביא לומר לעם את דברי ה', בעת שהוא מתנבא.

ועוד י"ל, על דרך הסוד, שנקרא **הר נבו** הר **העברים** על שם שמכאן **תעבור** נשמת משה לעולם הנשמות. והוא גם מלשון **נבוא**. כאומרו **נְבוֹאָה** שעריך.

ונקרא הר **הַעֲבָרִים** לשון רבים שכל נשמות עם ישראל אחדות וקשורות בנשמת משה רבנו והוא **סוד עיבור**

לעומקו של מקרא האזינו

עֲלֶה וְרָאָה הם שני שמות ק' מע"ב שמות היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט [שמות יד, יט-כא'].

וכמבואר בלעומקו של מקרא לפר' וילך, כי שני מלאכים ליווהו למשה בלכתו אל כל ישראל, ועתה בעלותו ההרה טרם עלייתו השמימה, מתלווים אליו עוד שני מלאכים **עֲלֶה וְרָאָה**. **עלה** הוא המלאך הממונה על כל **עליות שבתורה** (כגון עליית הענן מעל המשכן, עליית ענן הקטרת), **וראה** הוא המלאך הממונה על כל חזיונות וראיות שמראה הקב"ה לנביאיו, למרחוק. כגון שהראה למשה את הארץ לגבולותיה והראה לו כל הדורות עד הים האחרון ודרשו עד היום האחרון.

והם המלאכים שנצטוו ללוותו למשה בעלייתו זו האחרונה, **עֲלֶה וְרָאָה**.

ראו | עֲתָה כִּי אָנִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה מִתְּצַמִּי וְאֲנִי אֲרָפָא וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל: (לב, לט')

אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדִי

המקום ל**נבוא** היה זה לעג לרש שאמר לו ושמה **לא תבוא**. לכן הסבו את שמו של נבו להיות נקרא **הר העֲבָרִים**. אלא שגם בזה יש קצת גנאי שנאמר לו למשה כִּי-**לֹא תַעֲבֹר** אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה, לכן נשאר גם השם נבו. כי בְּשֵׁרוֹ הקב"ה ב**נבואה** שאמנם אינו עובר לארץ הגשמית אבל **עובר** הוא לארץ העליונה הרוחנית. ולכן כתוב נבו ולא נבוא כי עד כאן תבוא בלי אל"ף המורה על אלופו של עולם השוכן בארץ, וגם נקרא **הר העֲבָרִים** שכן **עובר** הוא מכאן לארץ העליונה.

ועוד י"ל, שנקרא **הר נבו** הר העֲבָרִים על שם שעל ידי מקום מנוחתו כאן הרי הוא **מעביר את מנהיגותו** ליהושע.

עֲלֶה אֶל-הָרֹהֶם הָעֲבָרִים הַזֶּה הֶרֶם-נְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יַרְדֵּן וְרָאָה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֲזָה (לב, מט').

על דרך הסוד,

לעומקו של מקרא האזינו

שהיא מידת הרחמים השולטת בשמי שמים עליונים, כעין מקור עליון משם ירידת שפע הרחמים.

וכן מובא שם עוד, כי השלש ראשונות בתפילת שמונה-עשרה הן כנגד מידת ה"אני", והשלש אחרונות בתפילת שמונה-עשרה הן כנגד מידת ה"הוא", והברכות האמצעיות הן כנגד מידת ה"אתה", שהוא הצינור להורדת השפע. ובתפילתנו יש בכוחנו לפעול ישועות להורדת שפע הרחמים ממקור ה"הוא" העליון דרך צינור ה"אתה", אל תחתיות ארץ אל השגחת ה' בארץ במידת ה"אני".

ובאומרו "אני" כוונתו לצירוף של "אני הוא". "אני" היא מידת הרחמים המתגלה בארץ, היא היא מידת הרחמים הנשפעת ממידת ה"הוא" שבשמי שמים עליונים, והכל חטיבה אחת של רחמים.

ועל דרך הצח, הטעמים יוכיחו, אָנִי אָנִי הוּא, שה"אָנִי" הראשון מוטעם במהפך, והמלים אָנִי הוּא מוטעמים בפשטא זקף קטן, שהם נקראים כולם כעין חטיבה אחת.

פירש רש"י על פי הפשט שאין מי שיכול לעמוד בדרכי.

ועדין יש לשאול מדוע יאמר פעמים "אני". אָנִי אָנִי הוּא.

ולעומקו של מקרא על פי הסוד, יש לומר אני הוא השם הקדוש של רחמים [היוצא מע"ב שמות היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח, כנ"ל] וכעין מה שהורונו לומר בסוכות "אני והו" הושיעה נא. והפסוק צירף שם זה "אני", לשם הק' "הוא", שהוא מידת השם הקדוש "אהיה אשר אהיה", כמובא בספר שערי אורה להרב יוסף ג'יקיטלי, ו"הוא" היא מידת הרחמים העליונים אשר אין עמהם דין, ולכן אמר וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי. שכך יהיה לעתיד לבוא. שלא יהיה מעורב בהנהגתי כל דין. אלא הכל רחמים מרובים מכתר עליון, ממקום רום החולם הנִכְסֵף שֵׁם אֱהִיָּה לְעַת נֶאֱסָף, מאדני ההו"ה אליו אֶהְיֶה.

ועוד מובא שם בספר שערי אורה שמידת "אני" היא מידת הרחמים השולטת בארץ, כעין השגחה פרטית על נבראיו, והיא כנגד מידת ה"הוא"

לעומקו של מקרא האזינו

ניתנו למלאכי השרת, **רשות להציץ מעבר לפרגוד**.

וה- 55 הנותרים אין להם למלאכי השרת רשות להציץ בהם **אלא רק לישראל**.

וכן, כל חומש דברים יחד הם 955 פסוקים. 900 מהפסוקים פותחים שערי שמים **לכלל המלאכים**, אבל 55 פסוקים מהפסוק **ראו כי אני הוא** ואילך **הם רק לישראל**. רק להם ניתנה הרשות להציץ מעבר לפרגוד. והם יחודיים לישראל עמו בלבד. עד כאן דבריו.

וכאומרם ז"ל [מדרש רבה] כשאומרים על הפסוק **כעת יאמר לישראל מה פעל אל** שישראל בדרגה **למעלה** מהמלאכים והמלאכים שואלים את ישראל מה פעל אל. **ודרגה זו של ישראל למעלה מן המלאכים הם משיגים ב 55 הפסוקים** אחרונים של החומש מפסוק **ראו כי אני הוא**, עקב שמחת החגים אשר הם שרויים בימים אלה. שהשמחה שוברת הקליפות והמחיצות ומעלה את האדם לדרגה עליונה אפי' יותר מן המלאכים.

^^^^

המהפך ב"אני" הראשון ירמוז על **הפיכת** הרוגז לרחמים, **הפשטא באני** השני ירמוז על **התפשטות** הרחמים, **והזקף** ירמוז על צינור השפע של הרחמים **הזקוף** ועומד להוריד השפע משמי שמים עליונים לתחתיות ארץ. כנ"ל.

וכעין זה מצאנו באמירת ההלל: **המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ**. למרות שהם שני פסוקים, יש לערבם זה בזה ולומר: אף על פי שהוא **המגביהי לשבת בשמים**, כנגד מידת "הוא" העליונה, הרי הוא גם **המשפילי לראות בארץ**, כנגד מידת ה"אני".

זה שנאמר: **רְאוּ | עֲמָהּ כִּי אֲנִי אֱנִי הוּא**.

^^^^

עוד מובא במדרש פליאה ראו עתה כי אני אני הוא, הדא הוא דכתיב: **הן לה' אלקינו השמים ושמי השמים**.

וביאור הענין על ידי האר"י ז"ל. ה"ן בגימ' 55, השמים בגימ' 955. (מ"ם סופית היא 600 במנצפך). ורצונו לומר שיש 955 עולמות. מהם 900

לעומקו של מקרא האזינו

העברים, **אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ**, הוא גבוה מעל גבוה, גבוה **מֵעַל** אֲשֶׁר מֵעַלְמָם וגבוה **מֵעַל** אֲשֶׁר לֹא-קִדְשָׁתָם.

~~~~~

כִּי מִגֵּד תִּרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (לב,נב')

וְשָׁמָּה לֹא תִבּוֹא אבל אתה כן בא אל **הָאָרֶץ הָעֲלִיוֹנָה**, כפירושו של אוה"ח הק' בפרשת כי תבוא. היא הארץ העליונה **אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל** בעולם התיקון בעולם הנשמות, ולעיתיד לבא היא **אָרֶץ הַתְּחִיָּה**.

וְעַל דֶּרֶךְ הַצֵּחַ הוא פסוק נ"ב פסוק ב"ן, גימטריה אליה"ו, יבוא ויגאלנו מהרה, ואתו בארץ התחיה שבעת הרועים אברהם יצחק ויעקב **מִשֶּׁה** אהרון יוסף ודוד, הם האושפזין המתגלים אלינו מדי שנה בשנה בסוכת השלום, עד התגלותם בסוכת עורו של לויטן ובבנין בית המקדש השלישי שיבנה בב"א.

~~~~~

{מח} וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מִשְׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: {מט} **עֲלֶה** אֶל-הָרֵי הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר-נֶבֹז אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וְרָאֵה אֶת-אָרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֻזָּה: {נ} וְכַתּוּב בְּהַר אֲשֶׁר אַתָּה **עֹלֶה** שָׁמָּה וְהֶאֱסַף אֶל-עַמִּיךָ בְּאֶשֶׁר-לִפְנֵי אֶהְרֹן אֱחִיךָ בְּהַר הַהֵר וַיֶּאֱסַף אֶל-עַמִּי: {נא} **עַל** אֲשֶׁר מֵעַלְמָם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי-מְרִיבַת קָדָשׁ מִדְּבַר-צֹן **עַל** אֲשֶׁר לֹא-קִדְשָׁתָם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: {נב} **כִּי מִגֵּד תִּרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תִבּוֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

בשימת לב, יש בפסוקים הנ"ל ארבע פעמים לשון על: עֲלֶה וגו' עֹלֶה, עַל אֲשֶׁר, עַל אֲשֶׁר וגו'. [פסוק נב].

והם כנגד ארבע עולמות אבי"ע, אצילות, בריאה, יצירה, עשייה. שבהם מטפס ועולה משה רבנו מעולם העשייה ועד עולם האצילות שם כסא הכבוד.

בכל העליות האלו, מנחמו הקב"ה כאומרו: מה שאתה עולה אל הר

לעומקו של מקרא האזינו

להפטרת האזינו

בשאר השנים **ויזכר דוד**

שמואל [ב] פרק כ"ב

פסוקי ההפטרה

{א} ויזכר דוד ליהוה את דברי השירה
הזאת ביום הציל יהוה אתו מכף כל איביו
ומכף שאול: {ב} ויאמר יהוה סלעי
ומצדתי ומפלטי לי: {ג} אלהי צורי אַחֲסָה
בו מגני וקרן ישעי משגבי ומנוסי משעי
מחמס תשעני: {ד} **מהלל אקרא יהוה**
ומאבי אנשע: {ה} פי אפפני משבירי
מנות נחלי בליעל ובעתני: {ו} חבלי שאול
סבני קדמני מקשי מות: {ז} בצר לי
אקרא יהוה ואל אלהי אקרא וישמע
מהיכלו קולי וישועתי באזניו:
{ח} (ותגעש) ויתגעש ותרעש הארץ
מוסדות השמים ירגזו ויתגעשו פי חרה לו:
{ט} עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל
גתלים בערו ממנו: {י} ויט שמים וירד
וערפל תחת רגליו: {יא} וירכב על כרוב
ויעף ויבא על כנפי רוח: {יב} וישת חשוך
סביבתיו ספות חשרת מים עבי שחקים:
{יג} מגה נגדו בערו גתלי אש:
{יד} ירעם מן שמים יהוה ועליו יתן
קולו: {טו} וישלח חצים ויפצם ברק
(ויהם) ויהם: {טז} ויבאו אפקי ים יגלו
מסדות תבל בגערת יהוה מנשמת רוח
אפו: {יז} ישלח ממרום יקחני ימשגי
ממים רבים: {יח} יצילני מאיבי עז משנאי

להפטרת האזינו

כאשר פרשת האזינו חלה בין ראש
השנה ליום כיפר, היינו בעשי"ת

הפטרת שובה

שובה ישראל עד ה' אלהיך פי
כשלת בעונך: (הושע, יד, ב')

עד ה' אלהיך עד, ועד בכלל. עד
כסא הכבוד. וזאת פי כשלת
בעונך. שהתשובה מתחתיות ארץ
מגיעה עד רום שמים העליונים.

ולעומקו של מקרא יש לומר,
כאשר לא יתלה עוונותיו ביצר
הרע, אלא יכיר האדם שנכשל
בכך שלא התגבר על יצרו הרע, אז
יוכל להגיע בנקל עד כסא הכבוד
ועד בכלל. וזה שנאמר **שובה**
ישראל עד ה' אלהיך פי כשלת
בעונך. דייקא: בעונך, שלך. במה
שלא תלית את כשלונך ביצר הרע
שהכשילך, אלא במה שלא נתת
לבך להתגבר על יצר הרע.

ותהיה אז תשובתו עד, ועד בכלל.

לעומקו של מקרא האזינו

כַּעֲפָר אֶרֶץ פְּטִיט חוֹצוֹת אֲדָקִים אֲרָקָעִים:
{מִד} וּתְפַלְטֵנִי מְרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ
גוֹיִם עִם לֹא יִדְעָתִי יַעֲבֹדֵנִי: {מֵה} בְּנֵי נָכָר
יִתְפַּחְשׁוּ לִי לִשְׁמוּעַ אֲזִן יִשְׁמְעוּ לִי:
{מֹו} בְּנֵי נָכָר יִבְלוּ וַיִּחַגְרוּ מִמִּסְגָּרוֹתָם:
{מִז} חֵי יְהוָה וּבְרוּךְ צוּרֵי יְהִי וְיָרֵם אֱלֹהֵי צוּר
יִשְׁעֵי: {מִח} הָאֵל הַבָּתָּן נִקְמָת לִי וּמוֹרִיד
עַמִּים תַּחֲתֵנִי: {מִט} וּמוֹצִיאֵי מַאֲיָבִי וּמִקְמִי
תִּרְוַמְּנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: {נ} עַל כֵּן
אוֹדֶה יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשָׁמָּה אֶזְמַר:
{נֵא} {מַגְדִּיל} מַגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מְלִכּוֹ
וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְמִשִּׁיחוֹ לְדוֹד וּלְנִרְעוֹ עַד
עוֹלָם: {פ}

בביאור ההפטרה ושייכותה לפרשה

שירת דוד נקבעה להפטרת האזינו, כאשר פרשת האזינו חלה בין יום כפור לסוכות. [וכאשר שירת האזינו לפני יום כפור מפנה הפטרה זו מקומה להפטרת שובה החלה בשבת תשובה בין ר"ה ליו"כ].

שירת דוד נקבעה איפוא **כהשלמה לשירת האזינו** היא שירת משה רבנו, ונראה בעליל הדמיון בין השתיים, שהם שיר הלל ושבח להצור תמים פעלו וחזוק הקשר בין עם ישראל ליוצרים מחד, ולהתחזקות בניו של

פי אֶמְצוּ מִמֶּנִּי: {יט} יִקְדַּמְנִי בְּיוֹם אִידִי וַיְהִי יְהוָה מְשַׁעַן לִי: {כ} וַיֵּצֵא לְמִרְחָב אֹתִי וַיַּלְצֵנִי כִּי חָפֵץ בִּי: {כא} וַיִּגְמְלֵנִי יְהוָה בְּצַדִּיקוֹתַי כִּבְרֵי יְדֵי יִשְׁיֵב לִי: {כב} כִּי שִׁמְרָתִי דָרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי מֵאַלְתֵּי: {כג} כִּי כָל (מִשְׁפָּט) מִשְׁפָּטָיו לִנְגִּדִי וַחֲקָתָיו לֹא אֶסוּר מִמֶּנֶּה: {כד} וַאֲהַיָּה **תָּמִים לוֹ וְאַשְׁתַּמְרָה מַעֲוֹנֵי:** {כה} וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי בְּצַדִּיקוֹתַי כִּבְרֵי לִנְגִּד עֵינָיו: {כו} עִם חֶסֶד תִּתְחַסֵּד עִם גְּבוּרַת תָּמִים תִּתְמַם: {כז} עִם נָכָר תִּתְכַּבֵּר וְעִם עַקֵּשׁ תִּתְפַּל: {כח} וְאֵת עַמִּי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל רָמִים תִּשְׁפִּיל: {כט} **כִּי אַתָּה יִירִי יְהוָה וַיְהוָה יִגִּיעַ חֲשָׁפִי:** {ל} כִּי בָּכָה אֶרְוֶן גְּדוֹד בְּאַלְתֵּי אֲדֹלָג שׁוּר: {לא} **הָאֵל תָּמִים דָּרְכּוֹ אֲמָרַת יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכָל הַחַסִּים בּוֹ:** {לב} **כִּי מִי אֵל מִבְּלַעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר מִבְּלַעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ:** {לג} הָאֵל מַעֲוִי חֵיל וַיִּתֵּר תָּמִים (דְּרוֹכּוֹ) דָּרְכֵי: {לד} מְשׁוּנָה (רַגְלִיו) רַגְלֵי כְּאֵילוֹת וְעַל כְּמוֹתַי יַעֲמֹדֵנִי: {לה} מְלַמֵּד יְדֵי לְמִלְחָמָה וְנִחַת קֶשֶׁת נְחוּשָׁה זֶרַעֲתִי: {לו} וַתִּתֵּן לִי מִגֵּן יִשְׁעָךָ וַעֲנֹתָךְ תִּרְבֵּנִי: {לז} תִּרְחִיב צַעְדֵי תַחֲתַנִּי וְלֹא מַעֲדוֹ קִרְסָלִי: {לח} אֲרַדְּפָה אֲיָבִי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד כְּלוֹתָם: {לט} וְאַכְלֵם וְנִאֲמַחֲצֵם וְלֹא יִקְוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלִי: {מ} וַתִּזְרַנֵּי חֵיל לְמִלְחָמָה תִּכְרִיעַ קָמִי תַחֲתַנִּי: {מא} וְאֲיָבִי תַתֵּה לִי עֶרְךָ מִשְׁנָאִי וְאַצְמִיתָם: {מב} יִשְׁעוּ וְאִין מוֹשִׁיעַ אֶל יְהוָה וְלֹא עֵנָם: {מג} וְאַשְׁחָקֵם

לעומקו של מקרא האזינו

היראה [ברכות לג:] אמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. יחד עם מדת האהבה מצד דוד המלך, כאומרו [תהלים קיט צז'] מִה אֶהְבֹּתִי תוֹרָתְךָ כֹּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחֹתִי, אהבה המביאה לידי שמחה בעבודת ה' וכפי שאומר בפסוקי השירה {ב} עַל כֵּן אוֹדְךָ יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשֹׁמְךָ אֲזַמְּרָה. אהבת ה' הפותחת שערי רחמים וחסד כפסוק המסיים את ההפטרה {בא} (מגדיל) מְגַדֵּל יְשׁוּעוֹת מִלְּכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְמֹשִׁיחּוֹ לְדָוִד וּלְיֹרְעוֹ עַד עוֹלָם:

ובשימת לב יש בפסוק קרי וכתוב. כתוב מגדיל וקרינן מְגַדֵּל. שהשילוב של היראה והאהבה כנ"ל היא העבודה הנצרכת מלמטה למעלה, ועל ידי שמגדיל בעבודת היראה והאהבה, על ידי זה יורד מְגַדֵּל מלמעלה למטה הוא השפע של חסדי המקום ב"ה כדמסיים בה מְגַדֵּל יְשׁוּעוֹת מִלְּכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְמֹשִׁיחּוֹ לְדָוִד וּלְיֹרְעוֹ עַד עוֹלָם:

מקום כנגד אויביהם מאידך כאשר שני הדברים תלויים זה בזה. וכאומרו [בפסוק ד']: מְהֵלֵל אֶקְרָא יְהוָה וּמְאִיבִי אֲנֹשֶׁעַ: כאשר מְהֵלֵל אֶקְרָא ה', אזי וּמְאִיבִי אֲנֹשֶׁעַ.

וזה גם תוקף שירת האזינו, כִּי כאשר עם ישראל נמצא במצב של הִבּו גָּדֵל לֹאֲלֹהֵינוּ אזי תִּצּוֹר תָּמִים פְּעֻלּוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מְשֻׁפָּט אֵל אֲמוֹנָה וְאִין עוֹל צַדִּיק וְיֵשֶׁר הוּא. והשגחתו פרוסה על כל החיים כאומרו: יִסְכְּכֶנּוּ יְבוֹנְנֶהוּ יַצְרֶנּוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו. כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְטְחוּ יִשְׁאָהוּ עַל אֶבְרָתוֹ וגו'.

אלא שבשימת לב, תוקפה של פרשת האזינו היא מצד היראה, ולכן יש בה פסוקי תוכחה רבים, ותוקפה של שירת דוד היא מצד מדת האהבה, ולכן יש בה פסוקי הלל ושבח רבים. ויחד שתי השירות של דוד המלך ושל משה רבנו, משלימות זו את זו לחזק הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים בדרך היראה והאהבה. השילוב של היראה מצד משה רבנו שאמר [דברים י, יב'] וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מִעֲמֹךְ כִּי אִם-לִירֵאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וגו' וחז"ל למדו מכאן יסוד